
Delftse Families - Aankondiging

Veel Nederlandse adelsverheffingen blijken ten goede te zijn gekomen aan afstammelingen van vroegere regentenfamilies. Bij een aanzienlijk daarvan gaat het om Amsterdamse geslachten, waarvan er thans nog ruim twintig voortbloeien. Maar een andere Hollandse stad doet het in dit opzicht ook goed, te weten Delft. Aan nazaten van deze Delftse magistraatsgeslachten is om een korte bijdrage gevraagd voor de Nieuwsbrief. Die zullen in de herfstaflevering verschijnen.

Het gaat om de volgende families (het jaar van verheffing is erbij vermeld):

- Van Heemskerck van Beest (Jhr. 1815); van Beresteyn (Jhr. 1825)
- Teding van Berkhout (Jhr. 1815, 1833); van Adrichem Boogaert (Jhr. 1906)
- Van der Goes, van Naters (Jhr. 1814, 1884, 1914); Graswinckel (Jhr. 1908)
- Van der Meer de Walcheren (Jhr. 1890); van Vredenburg (Jhr. 1816)

Deze families zijn niet noodzakelijk Delfts van oorsprong. De naam Van der Goes wijst bijvoorbeeld op een herkomst uit Goes, Zeeland. Wel vervulden de voorouders gedurende langere tijd een prominente rol in de stad Delft, als lid van de magistratuur. Zij waren er herhaaldelijk 'veertigraad', schepenen of burgemeester. Daar is de adelsverheffing later het gemakkelijkste door te verklaren. Bij Teding van Berkhout waren de allereerste generaties echter burgemeester van Hoorn. En leden van de geslachten Van der Meer of Van Vredenburg treft men eveneens aan in de vroedschap van respectievelijk Leiden, of die van Rotterdam.

Een volgende familie die genoemd moet worden, is Van Kinschot. Van origine is het een zeer aanzienlijk geslacht uit Turnhout, dat op den duur als adellijk werd beschouwd. Op grond daarvan zijn de kinderen van Gaspar van Kinschot in 1848 'ingelijfd' in de Nederlandse adel. Nadat een voorouder ten tijde van de Republiek eerst onder andere burgemeester was van 's-Gravenhage (1623-1629), werd diens zoon pensionaris van Delft en weer diens zoon onder andere burgemeester (1723) en hoofdofficier van laatstgenoemde stad.

Alhoewel de naam Van 's Gravesande (Storm van 's Gravesande) ook onder de schepenen van de stad Delft voorkomt, heeft deze regentenfamilie duidelijk meer betekenis voor 's-Hertogenbosch. Daarom zal er later niet op dit geslacht worden teruggekomen. Overigens behoorde de natuurkundige Willem van 's Gravesande (1688-1742) ertoe.

Tenslotte gaat het bij de Delftse magistraatsgeslachten die inmiddels zijn uitgestorven om: Van der Burch van Spieringshoek (Jhr. 1816), Van der Dussen (Jhr. 1814) en Van der Lely van Oudewater (Jhr. 1816). Daarover volgt thans een korte toelichting.

Van der Lely, Van der Dussen, Van der Burch

De Delftenaar mr. Willem van der Lelij (1698-1772) was een bekend genealoog en heraldicus. De stad kan zich gelukkig prijzen met iemand die zoveel gegevens heeft verzameld. Een later familielid van hem (Van der Lely) nam als zekerheid aan, dat de geslachtsnaam ooit Van Oudewater was. Maar daar is nooit iets van gebleken. Daarom kan worden gesteld, dat de naam van jonkheer Van der Lely van Oudewater op fantasie berust.

Er was sprake van een cultuur, om een voorname afstamming te pretenderen. Zo is het eveneens onterecht, om Van Beest als een tak van het geslacht Van Heemskerck aan te merken. De naam werd ook omgekeerd gevoerd, of alleen als Van Heemskerck. De vice-admiraal en kaper Jacob van Heemskerck (1567-1607) behoort tot dit geslacht. (Verder moet een belangrijk drieluik worden genoemd, namelijk van de H. Maagd en het Kind met op de beide zijluiken de opdrachtgevers Dirck van Beest van Heemskerck en zijn vrouw Geertruid van Diemen met hun gezin. Zij zijn directe voorouders van de geadelde familie. Zie Medieval Memoria online, triptiek door de Meester van Delft, circa 1510-1520; museum te Aken. En verder 'Meester van Delft').

Was er in beide voorgaande gevallen (Van der Lely, Van Beest) misschien sprake van lichtgelovigheid wat de afstamming aangaat, bij het geslacht Van der Dussen is er meer aan de hand. Die familie heette eigenlijk Bruijn(s) of Bruijnen. Die naam werd echter vervangen voor de geslachtsnaam Van der Dussen, nadat de gelijknamige adellijke familie eerder in de 16e eeuw was uitgestorven. Ook is het oude wapen overgenomen. Het geslacht werd protestant. Maar wat de verwarring nog groter maakt, is dat er daarnaast ook andere, katholieke, Van der Dussens zijn met destijds een tak in Delft. Laatstgenoemd geslacht bestaat in België nog steeds onder de naam Van der Dussen de Kestergat. Onder koning Willem I is daarvan de adel in 1823 erkend. Terecht was er bij de protestantse Van der Dussens twijfel en zijn die door 'verheffing' van adel geworden in 1824. Echter wel met een clause alsnog te worden 'erkend', mocht er overtuigend bewijs zijn van oude adeldom. De katholieke tak in Delft, die zeer vermogend was, heeft destijds de katholieke zaak financieel krachtig ondersteund. Daartoe behoorde Michiel van der Dussen. Hij liet in 1640 een groot, sfeervol, gezinsportret schilderen door Hendrick van Vliet (Museum Het Prinsenhof, Delft).

In 1988 is de stamboom Van der Burch opnieuw uitgezocht. De belangrijkste informatie staat in het rode boekje. De uitvoerige publicatie is helaas niet overal beschikbaar. (En online alleen voor leden van 'Ons Voorgeslacht' via www.hogenda.nl).

Delft in vergelijking met Leiden

Dat er in verhouding veel Delftse regentengeslachten tot de adel zijn gaan behoren, is niet gemakkelijk te verklaren. De stad moet welvarend zijn geweest. Het patriciaat van bijvoorbeeld Leiden was in 1800 reeds uitgestorven. Alleen is in dit verband aan de familie Van Leyden te denken, dat meerdere stadsbestuurders heeft geleverd. De kinderloze mr. dr. Frédéric van Leyden van Westbarendrecht (1768-1821) werd in 1814 benoemd in de Hollandse ridderschap. (Alhoewel zijn grootvader in 1732 door de keizer tot graaf was verheven, is het er niet meer van gekomen dat Frédéric ook Nederlands graaf werd. Sinds 1814 was hij hier jonkheer). Zijn voorvader Diederick van Leyden was in 1654 met Alida Paets getrouwd, uit een zeer oud Leids regentengeslacht (Paets of Paedts). Haar ouders waren bijzonder welgesteld. Veelzeggend is het echter dat Alida's ouders in 1669 door een epidemie zijn overleden. Deze epidemie, die ter plaatse duizenden slachtoffers maakte, was het gevolg van verontreinigd drinkwater en vervolgens van het ongezonde bier, dat ervan werd gebrouwen. In vergelijking tot andere steden stond Delft daarentegen bekend om de goede kwaliteit van het water. Dit water werd speciaal ingelaten uit wat nu het Delftse Hout heet. De stad telde enorm veel brouwerijen. Dit bier werd massaal geëxporteerd naar onder andere de Zeeuwse eilanden. Het diende ook voor de soldaten en de bemanning van de zeemacht en de VOC. (De stad had een eigen 'Kamer' van de VOC). Voor het transport was Delfshaven belangrijk, dat toen bij Delft hoorde. Terzijde kan worden opgemerkt, dat er enkele welgestelde brouwers van katholieken huize waren. Als voorbeeld kan Van Berckel worden genoemd. Voor leden van dit geslacht was er door het geloof geen plaats in de Delftse vroedschap. Wel waren de opeenvolgende generaties er regent van de R.K. Godshuizen.

Delftse Biografieën

Op internet is er een uitermate informatieve en verzorgde site over Delftse persoonlijkheden. Het is een bijzonder project, dat onder leiding staat van de heren H.K. Nagtegaal en H.J. Morien. In dat verband is er een welgemeend verzoek aan U als lezer, om informatie te verstrekken over Delftse portretschilderijen. Zijn er bijvoorbeeld portretten bekend van leden van de families Van der Dussen, of Van Bleyswijk? Het emailadres voor een reactie is h.k.nagtegaal@gmail.com.

Maria Duyst van Voorhout

Maria Duyst van Voorhout, vrouwe van Renswoude, (1662-1754) behoorde tot een Delfts geslacht. Zij was een dochter van Hendrik Duyst van Voorhout en Cornelia Doublet. In haar tijd was Maria de rijkste vrouw van de Republiek. Zij was twee keer getrouwd geweest, maar die huwelijken bleven kinderloos. Haar vermogen bracht zij gedeeltelijk onder in drie stichtingen ten behoeve van het onderwijs van wezen: de Fundaties van de vrijvrouwe van Renswoude, in respectievelijk Delft, 's-Gravenhage

Maria Duyst van Voorhout (1662 - 1754)

Foto: Collectie Fundatie van Renswoude, Den Haag

en Utrecht. Bekend is vooral het gebouw van de Utrechtse Fundatie van Renswoude, naast het Centraal Museum. ('vrij' in vrijvrouw wil zeggen, dat Maria zeggenschap had over een hoge heerlijkheid).

De afbeelding van Maria Duyst van Voorhout bij dit artikel is van een kopieschilderij naar het origineel door Van Heusden. Op de lijst zijn op een tamelijk grove manier de wapenschildjes van Maria's 16 betovergrootouders aangebracht, haar 'seize quartiers'. Maar die zijn niet allemaal juist. (De schildjes zijn misschien door leerlingen gemaakt?)

Bij de bovenste helft gaat het om de familiewapens van haar acht overgrootouders. Die zijn omgezet: Duyst van Voorhout - Uytenbrouck; van der Burch - van der Graeff en Doublet - Rataller; Overrijn van Schoterbosch - van Kerckhoven. De 16 kwartieren van Maria zijn ook sierlijk verwerkt op een schoorsteenstuk van de Fundatie van Renswoude te Utrecht. Zij vormen de omlijsting van het schilderij 'Allegorie op de Kunsten' door Jan Quinkhard (1762).

Titus von Bönninghausen

Oorspronkelijk gepubliceerd:

Delftse families – Aankondiging, in: Van Adel, Nieuwsbrief van de Nederlandse Adelsvereniging, 2014-I p. 32-35 (www.oudeadel.nl)